

2. ציינו דבר או שניים המבדילים בין הלמידה בחברותא לבין למידה אחרת שאתם חווים בבית-הספר, והסבירו אם נכון להמשיך לערוך אותה גם בשנה הבאה ובאיזה אופן.

ט. הוראה ולמידה בסביבה חוץ-כיתתית

“כשיוצאים מגיעים למקומות נפלאים”, תאודור סוס גיזל

הבסיס הרעיוני

הלמידה בסביבת הלימוד החוץ-כיתתית מזמנת למידה התנסותית, אקטיבית ומוחשית של הלומדים. למידה זו כוללת איסוף ועיבוד של מידע במטרה להבנות ידע תקף, בשילוב תהליכים רפלקטיביים על תהליך הלמידה והידע שנבנה. חשוב לזמן לתלמידים התנסויות מפעילות ולהבטיח, שלפעילות בסביבת הלימוד החוץ-כיתתית יהיה ערך מוסף על הפעילות בכיתה, שתהיה רלוונטית לתלמידים ומתאימה לפוטנציאל של הסביבה.

מבחינה פיזית ישנה הבחנה בין סביבות למידה חוץ-כיתתיות:

1. בות פתוחות (תחת כיפת השמים)
2. ביבות סגורות (בתוך מבנה)
3. סביבות מותאמות לביקורי קהל (כמו: מוזיאון, אתר ארכיאולוגי)
4. סביבות שאינן מותאמות לצורכי קהל (כמו: מפעל תעשייה, אתר בטבע)

עקרונות הפרקטיקה

יציאה ללמידה מחוץ לכיתה כאשר לסביבה זו יתרון מובהק על למידה בכיתה

הכנת חומרי למידה להבנת התופעה הנלמדת בסביבה

קיום למידה שיתופית בקבוצות שבה המורה משמש כמנחה, כמדריך או כמתווך

למידה פעילה של הלומדים

יצירת זיקה בין הלמידה בסביבה החוץ-כיתתית לבין הלמידה במסגרת הכיתתית

דגשים בארגון ההוראה והלמידה

מה כדאי ומה ראוי ללמד בסביבה החוץ-כיתתית? הסביבה החוץ-כיתתית היא סביבת לימוד מורכבת למדי משום שהיא עמוסה בגירויים חיצוניים המקשים על הריכוז ועל ההקשבה. כמו כן, בעצם היציאה לשטח נדרש מהמורה מאמץ ארגוני לא מבוטל.

להלן שלושה קריטריונים שעל-פיהם נחליט מה כדאי ומה ראוי ללמד מחוץ לכותלי הכיתה:

- **נושא הפעילות:** על הנושאים להיות חלק אינטגרלי מתוכנית הלימודים ומעבר לכך, נושאים חשובים שהיעדר התנסות רב-חושית ומוחשית בהם בסביבה הטבעית עשוי לגרום להבנה חלקית. פעמים רבות מורים חוששים לצאת מחוץ לסביבה המוגנת והבטוחה שלהם בתואנה שיציאה כזו כרוכה בבזבז זמן יקר והם לא “יספיקו” את החומר. חשוב להדגיש, שבחירה מתאימה של נושא לימוד בסביבה חוץ-כיתתית,

לא רק שלא תגזול זמן, אלא תחסוך זמן, מכיוון שהיא אמורה להביא את הלומדים להבנה של תופעות ותהליכים שללא התנסות לא בהכרח היו מובנים.

- **אופי הפעילות הלימודית החוץ-כיתתית:** מומלץ לצאת מחוץ לכיתה, רק כאשר יש לסביבה זו ולתהליך הלמידה הנובע ממנה ערך מוסף בהשוואה לסביבת לימוד אחרת.
- **מידת הזמינות של הנושא הנלמד מחוץ לכיתה:** כדי להתאים את הפעילות החוץ-כיתתית לנושא הנלמד על המורים להכיר את סביבת בית-הספר ולאתר בה תחנות לימוד הכוללות אתרים ותופעות ספציפיות שבהן אפשר לנהל את תהליך הלמידה.

שיטת הלימוד וחומרי הלמידה המתאימים לסביבת הלימוד החוץ-כיתתית

הניסיון הרב שנצבר בתחום זה מלמד, שלמידה שיתופית בחוליות קטנות באמצעות תיווך מורה בשילוב פעילות בדפי עבודה המנתבים את הלומדים לאינטראקציה עם הידע הנלמד, תורמת ללמידה טובה יותר. המורה עובר בין חוליות העבודה, מעורר עניין וסקרנות, מעלה שאלות לחידוד החשיבה, מסייע בפתרון בעיות ומכוון את תהליך הלמידה בהתאם לצרכים. בתום שלב הלמידה השיתופית חשוב לערוך סיכום קצר של הממצאים כדי לוודא שאכן הושגו המטרות.

עקרונות מנחים להטמעה

- ✓ מיפוי נושאים בתוכנית הלימודים ואיתור סביבות חוץ-כיתתיות ללמידתם.
- ✓ חבירה של הצוות החינוכי לגורמים בסביבות השונות לתכנון משותף.
- ✓ הבאה בחשבון בתכנון המוקדם את ההיבטים השונים של השהייה לרבות בטיחות, נגישות, מזג אוויר וכדומה.
- ✓ עיבוד לאחר ההתנסות.

כלים למדריך

- ✓ כלי למיפוי סביבות לימוד חוץ-כיתתיות.
- ✓ כלי לתכנון שילוב סביבת לימוד חוץ-כיתתית בהוראה.

מקורות לעיון נוסף:

1. שרד החינוך (2015). נתיבים להוראה משמעותית: מניפת מודלים יישומיים להוראה משמעותית. אוחר מתוך <http://meyda.education.gov.il/files/MinhalPedagogy/netivim.pdf>
2. משרד החינוך (2014). אבני דרך ללמידה משמעותית. אוחר מתוך: <http://meyda.education.gov.il/files/lemidamashmaitit/chozer/index.html>
3. אוריון, נ' (2003). סביבת הלימוד החוץ-כיתתית - למה ואיך?, אאוריקה (17). אוחר מתוך: <https://www.matar.tau.ac.il/wp-content/uploads/2015/02/newspaper17-docs03.pdf>

מיפוי סביבות לימוד חוץ-כיתתיות

סביבות למידה חוץ-כיתתיות במקצוע (מוזיאונים, פארקים, מפעלים, סביבה טבעית, חצר בית-הספר וכו')	
שם סביבת הלימוד החוץ-כיתתית	פוטנציאל לימודי

היערכות לשילוב סביבת לימוד חוץ-כיתתית בתכנון הלימודים

שלבם בתהליך	היבטים לתכנון הלמידה בסביבה חוץ-כיתתית
בחירת הסביבה החוץ-כיתתית	<ul style="list-style-type: none"> מהו הפוטנציאל הלימודי הטמון בסביבת הלימוד החוץ-כיתתית? מה כדאי ומה ראוי ללמד וללמוד בסביבה זו? מהו אופי הפעילות הלימודית שתופעל בסביבה זו? אילו שיטות לימוד וחומרי למידה מתאימים לסביבה זו? כיצד תשולב הפעילות החוץ-כיתתית ברצף הלמידה הכולל?
ארגון ונוהלי בטיחות	<ul style="list-style-type: none"> עריכת סיור מקדים, בחירת אתרים ותחנות המתאימים לפעילות בחינת הנחיות הבטיחות, תאום עם גורמי בטיחות עריכת רשימת ציוד וארגון ציוד המותאם לפעילות הכנת הלומדים לקראת היציאה לפעילות החוץ-כיתתית באמצעות שיעור מקדים שבאמצעותו מצמצמים את מרחבי הזרות הקוגניטיבית, הזרות הפסיכולוגית והגיאוגרפית
תכנון פעילויות לימודיות	<ul style="list-style-type: none"> תכנון פעילויות לשיעור המקדים להקטנת שלושת מרחבי הזרות, תכנון פעילויות לסביבה החוץ-כיתתית ותכנון פעילויות לשיעור העוקב חשוב לבחון באיזו מידה קיימת קוהרנטיות בין השיעור המקדים, לפעילות בסביבה החוץ-כיתתית ולשיעור העוקב
הגדרת תחנות הפעילות	<ul style="list-style-type: none"> עוד לפני היציאה החוצה חשוב להגדיר מראש את תחנות הפעילות. תחנה לצורך זה תיקרא כל מקום ואתר שמזמנים מפגש עם תופעה שבה מעוניינים להתמקד לאחר שקובעים את התחנות מומלץ להכין לתלמידים כרטיס פעילות לכל תחנה מומלץ מאוד שלא לתת את כרטיסי הפעילות בבת אחת. וזאת, כדי לא ליצור תחושה של עומס, וכן כדי לעורר גידוי ועניין לביצוע הפעילויות האחרות
הצגה והסבר של הפעילות הלימודית	<ul style="list-style-type: none"> מציגים לתלמידים את הפעילות הלימודית עוד לפני היציאה לשטח
תפקיד המורה בפעילות בסביבה החוץ-כיתתית	<ul style="list-style-type: none"> לאחר ביצוע הפעילות מבקשים מהקבוצות לדווח על הממצאים לאחר סיום הפעילויות עורכים שיחת סיכום במטרה ליצור אינטגרציה של ידע ולבנות תמונה מכלילה ומקיפה על אודות הנושאים שנחקרו

כלי לתכנון שילוב סביבת לימוד חוץ-כיתתית בהוראה

